Israel Psychological Association
Member of the International Union
of Psychological Science

הסתדרות הפסיכולוגים בישראל
חברה באיגוד הבינלאומי למדע הפסיכולוגיה
עמותה רשומה

דרך מנחם בגין 42, רמת-גן • מען למכתבים: ת.ד. 3361, רמת-גן 5213601
E-mail: psycho@zahav.net.il • www.psychology.org.il • Fax. 03-5230763 פקס' • Tel. 03-5239393 טל'

15 ספטמבר 2020

כ"ו אלול תש"ף

לכבוד ח"כ איציק שמולי

שר העבודה הרווחה והשירותים החברתיים

**הערות לתקנות לפיקוח על מעונות היום- התשפ"א 2020**

לפני כשנתיים (התשע"ט–2018) הורחב חוק הפיקוח לכל מסגרת המיועדת לשהייה של 7 פעוטות או יותר, המחייב את המפעילים לקבל רישיון הפעלה ולפעול תחת הדרכה ופיקוח. החוק אמנם מגדיר את התנאים הבסיסיים לפתיחת מעון המתייחסים לאיכות המבנה, הציוד, דרישה להכשרת המטפלים למתן עזרה ראשונה ודרישה להעדר רישום פלילי, אך לא מגדיר את ההכשרה הנדרשת מהמטפלים, את היחס המספרי של מטפלים לפעוטות ובעיקר, איננו נותן מענה מספק להבטחת שלומם הרגשי והתפתחותם התקינה של הפעוטות. נדגיש כאן כי העבודה החינוכית עם פעוטות הינה ייחודית ושונה מהעבודה החינוכית עם ילדים בגילאים מאוחרים יותר, שכן היא כרוכה במיומנויות של טיפול יומיומי. מיומנויות אלה מושפעות עמוקות לא רק מידע מקצועי, אלא גם מתהליכים רגשיים, אשר עוברים על איש החינוך עצמו וקשורים לעומס הנפשי הנילווה לטיפול אינטנסיבי בפעוטות. על כן אנו רואים בליווי פסיכולוגי במעונות הכרח ותנאי בסיסי על מנת שאתה יוכלו לתמוך בהתפתחות הפעוטות ובצרכיהם, ונתייחס לכך בתקנות בהמשך.

חלק לא מבוטל מילדי ישראל בגילאי לידה ועד שלוש מתחנכים במעונות היום הציבוריים המופעלים על ידי עמותות וארגונים. לאורך שנים של עבודה עם צוותים במעונות היום וצוותים העובדים במסגרות הגיל הרך, ועל בסיס נתונים מחקריים הידועים לנו זמן רב, אנו עדים לאופן בו על בסיס קבוע לא ניתן מענה מספק לשם הבטחת שלומם הרגשי ולשם התפתחותם התקינה של הפעוטות. חדשות לבקרים מתרחש במסגרות אלה אסון קשה וטראגי המטלטל את כלל הציבור, ומותיר צלקות אצל פעוטות שהיו חשופים לטיפול מתעלל ומזניח ואצל משפחותיהם. אך למרבה הצער, גם בטיוטת התקנות לציבור לא מנוסח השינוי היסודי המתבקש. ישנה חשיבות עצומה להסדרת מערך הפיקוח והרישוי של המוסדות לגיל הרך בהתאם לחוק הפיקוח על מעונות היום לפעוטות (התשע"ט 2018). בהעדר מענה שכזה מתרחבת והולכת הפגיעה בפעוטות על רקע חוסר כשירות מקצועית של הצוות, היעדר ליווי במצבים של מצוקה וחוסר אונים אצל המבוגר המטפל, מענה לקוי לצרכים של הפעוטות והעדר יכולת לאיתור של קשיים התפתחותיים בקרב פעוטות.

להלן התיקונים שאנחנו מבקשים להכניס לתקנות לחוק הפיקוח:

**תקנות 4-3- תקינת מחנך-מטפל במעון יום לפעוטון ושטח המעון יום לפעוטות-**

התפתחות בגילאים הצעירים של לידה- 3 שנים תלויה בין היתר במספר הילדים השוהים יחד באותה קבוצה, וביחס בין מספר המטפלות-מחנכות לבין מספר הפעוטות. מטפלת-מחנכת, בעלת הכשרה מקצועית וליווי טובים ככל שיהיו, לא תוכל להציג את יכולותיה ולהשתמש בכישוריה בהיותה אחראית להתפתחותם, לשלומם ולרווחתם הפיזית והנפשית של פעוטות רבים מדי. תינוקות ופעוטות בשנות החיים הראשונות זקוקים ליחס אישי ופרטני ככל שניתן, למענה מיידי ומהיר למצוקה ולתמיכה בסקרנות ולמידה באופן בטוח. אנו מצטרפים לכתוב בדו"ח רוזנטל 2009 כי "טיפול-חינוך איכותי בילדים צריך להתקיים בסביבה פיזית בטיחותית ובריאותית, המאפשרת פעילות נוחה ונינוחה לילדים ולצוות ותומכת בהתפתחות הפיזית, הרגשית, השכלית והחברתית של הילדים" (רוזנטל, 2009).

כמו כן יש חשיבות רבה לצוות יציב וקבוע, אשר מכיר את הפעוטות, והפעוטות מכירים אותו. מחקרים מראים כי מצבים של תחלופת צוות שכיחה וגבוהה פוגעים ביכולת של תינוקות ופעוטות ליצור התקשרות בטוחה, ובכך משבשים גם את היחסים בין התינוק להוריו ופוגמים בהיבטים רבים של ההתפתחות (ר' לדוגמא Sagi and Koren-Karie, 1993).

אנחנו קוראים לאמץ את התקינה המומלצת בדו״ח רוזנטל (2009, לוחות 5-4), ואת הנהלים המופיעים בדו״ח בפרק מספר 3. הגדלת הקבוצה, ובמקביל הגדלת מספר המטפלות- מחנכות אינה הטבה של התנאים להתפתחות תקינה, אלא הגדלת הסיכון לפגיעה בהתפתחות.

**תקנה 5- תנאי הכשרה להפעלת מעון-**

יש להוסיף כי כתנאי להפעלת מעון- לא יפעל מעון יום או מסגרת טיפולית חינוכית תחת חוק הפיקוח (7 פעוטות ומעלה) אלא אם המחנכים-מטפלים בו עברו בהצלחה הכשרה בסוג מטפלות 2-1 על פי הפירוט הבא: כל מטפלת מובילה (אחראית בקבוצה במעון) צריכה להיות בעלת תעודת מטפלת מסוג 2 של משרד העבודה, או בעלת תעודת השכלה אקדמאית מוכרת אחרת בתחום החינוך לגיל הרך. כל שאר הצוות צריך להיות בעלות תעודות מטפלת מסוג 1 או השכלה אקדמאית מוכרת אחרת בתחום החינוך לגיל הרך. אי עמידה בתנאים אלה ראוי שתגרום לסגירת המעון.

עוד יש להוסיף כי מנהלת המעון צריך שתהיה בעלת הכשרה ייעודית לתפקיד ממוסד מוכר ורשמי, המפעיל תוכניות לימוד ייעודיות לחינוך לגיל הרך.

**תקנה 6- הכשרת מחנך-מטפל-**

הפ״י מסכימה כי הכשרת המטפל הינה גורם משמעותי ומשפיע. הכשרה וליווי יאפשרו לצוותים לתת מענה מקצועי ולהבנות אתיקה מקצועית לפעוטות ולהוריהם בהיבטים של טיפול יומיומי וקידום התפתחות, איתור קשיים ומענה מתאים לפעוטות בסיכון התפתחותי.

יש להוסיף:

- הלימודים וההכשרה צריכים להתקיים במוסדות המוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה ו/ או מוסדות שהוכרו על ידי משרד החינוך לצורך לימודי הוראה וחינוך לגיל הרך.
- התכנים צריכים להיות מפוקחים ומכוונים על ידי האגף למעונות היום בשיתוף אנשי מקצוע לגיל הרך ולהתפתחות.
- הכשרה צריכה להוות תנאי בסיסי לעבודה במסגרת טיפולית-חינוכית. יש להקפיד על קיומה של הכשרה זו לפני תחילת העבודה או במהלך השנה הראשונה לכל המאוחר.
- ההכשרה צריכה לכלול בין היתר ידע עדכני על התפתחות הילד (במגוון תחומי תפקוד), פסיכופדגוגיה של הגיל הרך, חשיבות המשחק, מנטליזציה ורפלקטיביות, מחויבות לאתיקה מקצועית ויכולת להיות בקשר מקצועי הן עם משפחות והן עם קולגות ומדריכות. בנוסף יש להגדיר הכשרה מקצועית מתמשכת אשר תספק ידע עשיר ועדכני לאורך שנות העבודה עם ילדים צעירים.
- ההכשרה צריכה לכלול התנסות מעשית בפועל, בהדרכה ובליווי הן במסגרת המעון והן בהדרכה על התנסות זו במסגרת ההכשרה. בדומה להכשרת צוותי חינוך של משרד החינוך, יש להכשיר מנהלות/ מטפלות מאמנות שיקיימו תמיכה תוך כדי עבודה.

**תקנה 7- מוסד לימודי מוכר-**

מוצע כי בדומה להכשרת בעלי מקצוע בתחומי החינוך והטיפול העובדים במשרד החינוך, יוכרו רק תוכניות הכשרה במוסדות המוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה ו/ או מוסדות שהוכרו על ידי משרד החינוך לצורך לימודי הוראה וחינוך לגיל הרך.

**תקנה 9- הדרכה חינוכית תהליכית-**

נוסף על 4 שעות הדרכה חינוכית, יש להכניס נדרשת הדרכה וליווי על ידי פסיכולוג התפתחותי. זהו איש המקצוע האמון על התפתחותם הפסיכולוגית של ילדים החל מגיל לידה ולאורך הילדות, ועל התפתחות מיטיבה של ההורות, ושל תהליכי איתור וטיפול. מענה מוקדם יכול לאפשר התפתחות תקינה והשתלבות מיטיבה בקהילה. לרשות הפסיכולוגים ההתפתחותיים כלי הערכה ייחודיים לאיתור קשיים התפתחותיים בכל התחומים, וכן ידע נרחב על התפתחות רגשית ונפשית בשנות החיים הראשונות, תוך התייחסות לתהליכי ההורות הייחודיים לשלב זה.

בנוסף, ליווי מסגרות חינוכיות הינו אחד מתחומי העיסוק השגרתיים של פסיכולוג התפתחותי, ונמצא גם כחלק מתהליך ההכשרה וההתמחות במקצוע. כפי שבכל מסגרת חינוכית בגילאים 18-45 ישנו פסיכולוג שמלווה את המסגרת (בנוסף למדריכה חינוכית מטעם משרד החינוך), כך ראוי שיתקיים גם במעונות היום. סוג העבודה

שנעשית על ידי פסיכולוג בתוך מסגרת טיפולית-חינוכית הינה עבודה מערכתית: עבודת הדרכה עם הצוות החינוכי-טיפולי לגבי תהליכים פרטניים וקבוצתיים המתרחשים בתוך הגן, ובעלי היבט פסיכולוגי. בהקשר של מעונות יום, הדרכה פסיכולוגית מתייחסת לביסוס סביבת מעון שתקדם התפתחות רגשית בריאה של פעוטות, ובכלל זה הפחתה וויסות של ביטויי תוקפנות בקרב הצוות החינוכי כלפי פעוטות, ואיתור פעוטות בסיכון לבעיות בהתפתחות. קיימות היום תכניות איתור ומניעה כגון "תכנית מעג"ן" המופעלת בכ-40 רשויות, אולם הן אינן הכרח ואלו מקבלות מימון במסגרת "תכנית 360" על פי שיקולי הרשות. יש לקבוע את תוכניות האיתור והליווי בתקנות, כך שבכל רשות תופעל תכנית.

תכני ההדרכה והליווי יתואומו בין מנהלת המסגרת, המדריכה החינוכית והפסיכולוגית ההתפתחותית. ככל שצריך יתקיימו שיחות משותפות.

**תקנה 11- תנאי עבודה הולמים-**

כחלק מתנאי העבודה תינתן הדרכה פסיכולוגית ותמיכה במצבים של חוסר אונים ותסכול שעולים בעת הטיפול בפעוטות. תעשה חשיבה על סיבות אפשריות ומציאת פתרונות שמתאימים לגיל הילד ולתכנים שעולים, למסגרת החינוכית-טיפולית ולאופי העבודה בה. יש לשלב בסדר היום השבועי של המטפלות לפחות שעה שבועית קבועה אחת שתוקדש להתייעצות ותמיכה, במסגרת פגישת הדרכה וליווי.

**תקנה 12- סדר יום ותכנית התפתחותית שנתית-**

על מנהלת המעון להסתייע גם בפסיכולוגית ההתפתחותית בחשיבה על סדר היום והתוכנית השנתית. היבטים של סדר היום קשורים בתהליכים פסיכולוגיים כמו פרידות, אכילה, שינה, עצמאות, גמילה ועוד.

**תקנה 13- קשר עם ההורים-**

הקשר בין הצוות החינוכי-טיפולי ובין ההורים הינו חשוב ומשמעותי להתפתחות הפעוטות. יש להוסיף כי לאורך כל השנה יהיו מנהלת המסגרת והצוות בקשר רציף עם ההורים על מנת לתמוך בהתפתחות של הפעוטות בכל ההקשרים בהם הוא מתפתח וביחסים המשמעותיים שיוצר. באחריות הצוות לעשות כל מאמץ לייצר ולשמור על קשר אחראי, מקצועי בכפוף לאתיקה מקצועית. כמו כן באחריות מנהלת המסגרת ליידע את ההורים בדבר דאגה לסיכון התפתחותי ולסייע להם לפנות לצורך בירור הדאגה במוסדות המקובלים (רופא ילדים, אחות בטיפת חלב, המכון להתפתחות הילד וכד').

פסיכולוג התפתחותי המכיר את הפעוטות, את סדר היום ואת הצוותים יוכל לתת הדרכה קצרת-מועד במקרים של דאגה התפתחותית, התמודדות עם אתגרי התפתחות (לידת אח, גמילה, חשיפה למוצקים ועוד) ולהפנות לגורמים נוספים במידת הצורך. המידע הפסיכולוגי יהיה נגיש, מקצועי ומתאים לפעוט ולמסגרת בה הוא מתחנך.

לסיכום,

על מנת להבטיח את שלומם של תינוקות ופעוטות במעונות היום חובה עלינו לוודא כי המטפלים האמונים על שלומם ורווחתם יזכו לתנאים שמאפשרים זאת. אנו מבקשים להציע את הידע המעשי והתיאורטי שלנו בתחום ולהיות שותפים מלאים בקביעת מדיניות ציבורית בנושא.

**בברכה,**


אסנת רייכמן אייזיקוביץ

יו"ר החטיבה לפסיכולוגיה

התפתחותית

יורם שליאר

יו"ר

הסתדרות הפסיכולוגים בישראל

**מקורות**:

רוזנטל, מ (2009) דו"ח ועדה מייעצת. סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות. האגף למעונות יום ומשפחתונים לגיל הרך. משרד התעשיה, המסחר והתעסוקה. ירושלים.

Sagi, A., & Koren-Karie, N. (1993). Daycare centers in Israel: An Overview. In M. Cochran (Ed.), International handbook of day care policies and programs. N.Y.: Greenwood.